

Zastave kao simboli socio-političke integracije

Nacionalne zastave odnosno zastave država su kao simbol državnosti oduvijek pokušavale iskazati vladajuću ideologiju koja je često kao svoj važan element naglašavala društvenu i političku integraciju heterogenih pa i homogenih političkih entiteta.

Najpoznatiji primjer nacionalne zastave koja zorno prikazuje integraciju svakako je britanski Union Jack, koji se pojavljuje ne samo kao nacionalna zastava Ujedinjenog Kraljevstva nego je i temelj je mnogim varijantama pomorskih zastava, zastava različitih državnih službi te nacionalnim zastavama kolonija ili bivših kolonija kao što su Australija, Fiji, Novi Zeland, Sv. Vincent, Tuvalu; Bermuda, Falklandi, Monserrat, Sv. Helena i mnoge druge...

Američka zastava sa zvjezdicama vizualizacija je devize SAD-a „E pluribus unum!“. Ta dva primjera prikazuju dva osnovna principa dizajna integrativnih zastava: u prvom slučaju kombinacija ranijih posebnih elemenata identiteta i u drugom slučaju odabir novog neutralnog elementa koji se ponavlja određeni broj puta. Treći način odabir je jednog elementa koji simbolizira jedinstvo nacije. Četvrti na način svojevrsna kombinacija prvog i drugog, gdje se posebni elementi različitog dizajna kombiniraju i ponavljaju na temeljno neutralnoj zastavi.

Primjer prve metode, osim u mnogim zastavama temeljenim za Union Jacku, danas je rjeđi. Među značajne predstavnike ove metode zajednički je znak zvan „salata od sleđa“ u pomorskim zastavama Švedske i Norveške uveden 1844. i napušten pred sam raspad Unije krajem 19. stoljeća.

Drugu metodu usvojile su mnoge zemlje, a simbol koji označava pojedine entitete danas je gotovo redovito zvijezda, najčešće peterokraka, kao u zastavama Komora, Brazila, Nizozemskih Antila, države Sv. Toma i Principe, Venecuele, kao i pomorska zastava Bolivije koja osim zvjezdica povijesnih provincija, sadrži i jednu koja označava u ratu izgubljenu provinciju. Mnoge su i danas povijesne zastave koje zvjezdicama ili drugim ponavljajućim simbolom naznačuju integraciju dijelova države koju su predstavljale.

Treći način iskazivanja jedinstva složenih nacija su primjeri Kanade, Kameruna, Švicarske ili Somalije. U ovom smislu, dakako, svaka državna zastava može se promatrati za sebe simbol kao jedinstva nacije pa tako i služi kao simbol socio-političke integracije.

Četvrti način je uključivanje grba (ili drugog simbola slične funkcije, jer se svi takvi simboli ne mogu nazivati grbovima) koji je složen od elemenata koji predstavljaju dijelove države. Često je zbog prilično sitnih detalja u takvim slučajevima integrativnost teško iščitati, no onome koji zna sadržaj takvih simbola (dakle članu zajednice koju takva zastava predstavlja) ta kompleksnost u pravilu jasna je i očita.

Na našim prostorima složene državne tvorevine nisu bile rijetkost, već gotovo pravilo. Njihove zastave sadrže simbole te složenosti te integrativnih ideala. Već od srednjeg vijeka vojne zastave Habsburške Monarhije sadrže crnog dvoglavog habsburškog orla preko kojeg su prikazani grbovi krunskih zemalja. Dualizacijom Austrijskog Carstva, 1869. godine uvodi se dvojna civilna pomorska zastava kojoj pola dužine pokriva austrijska crveno-bijelo-crvena zastava, a drugu polovicu mađarska crveno-bijelo-zelena, svaka sa svojim odgovarajućim grbom. Ta zastava treći je, uz dva

naprijed spomenuta, najvažniji primjer prve spomenute metode dizajna integrativnih zastava. Svakako, validno je pitanje da li ovakva zastava više simbolizira integraciju ili dezintegraciju Monarhije.

Raspalom Austrougarske na kraju Prvog svjetskog rata, nova država Južnih Slavena, u samom početku, zbog nepostojanja zajedničke zastave, integrativne težnje, primjerice na brodovima, ističe zanimljivom i u povijesti neobičnom praksom isticanja više nacionalnih zastava istodobno (inače se državna pripadnost broda iskazuje upotrebom isključivo jedne zastave) primjerice hrvatska zastava na krmi, srpska na pramcu i slovenska na jarbolu, zabilježena je i upotreba i četvrte čehoslovačke zastave. Stvaranjem Kraljevine SHS uvodi se nova trobojnica koja uskoro poprima čisto unitarističko značenje, a integrativni simboli su vidljivi u vojno-pomorskoj zastavi koja osim trobojnice sadrži i grb koji je sastavljen od triju nacionalnih grbova, prema četvrtom modelu.

Tijekom Drugog svjetskog rata ponovo se pojavljuju zastave složene od nacionalnih elemenata. Takve partizanske zastave zabilježene su u upotrebi na brodovima 1942. godine. Centralizacijom partizanske vlasti uvode se zastave trećeg modela, na kojima crvena peterokraka zvijezda predstavlja zajednički integrativni element. Na vojno-pomorskim zastavama ovaj je element još izraženiji okružen žutim vijencem, a one zastave koje sadrže i državni grb (počasna, propisana 1945-1950, pramčana od 1947 do 1990) integrativnost prikazuju ponavljanjem elemenata, ali ne tipičnih zvjezdica, već ponavljanjem pet (odnosno od 1963. šest) buktinja.

Suvremena zastava Republike Hrvatske također se može protumačiti kao svojevrsna integrativna zastava, i to po četvrtom modelu. Iako je heraldičko iščitavanje grbova prikazanih u kruni iznad šahiranog štita ponešto složenije, najjednostavnije tumačenje ovih grbova je da su to povijesni grbovi hrvatskih regija, a na kraju krajeva i šahirani štit povijesno je grb jedne od regija - središnje Hrvatske.